

FÁBIÁN LÁSZLÓ

Görcs

EGY TÖRTÉNET DIAGRAMJA

*Ellopták a fixatívom!
Ismeretlen fényképész sóhaja*

Többnyire önmaguk magyarázatát keresik a dolgok – vontak volna le az egyszerű következtetést saját tapasztalataira támaszkodva, és tartózkodva a mesterségesen, netán mesterkéltén előállított vélekedésektől, amelyek lehetnek akár látványosabbak, föl-tűnhettek mélyrehatóbbaknak, csináltságukat éppen bonyodalmaik leplezték le, a szeszélyes kacskaringók, ellenben minden további nélkül elfogadta a fizikus tömör véleményét: *a világ szerkezete jobbára szimmetriasértésnek köszönhető*, a maga sorsában is fölfedezni látszott kisebb-nagyobb szimmetriasértéseket úgyszólván nemzése pillanatától kezdve, amit aztán a születés igazolt, ez pedig semmi esetre sem írható a reggel időnként föllépő reflux számlájára, amit hajdanán olyan egyszerűen foglaltak bele a „ballábbal kelt” szólásba, és ami – természetesen – esetenként mást és mást jelenthetett, viszont metaforája remekül írta le a cvíder állapotot, az elesettség és a bosszúság homályló keverékét, lassan meggyőzte magát, hogy nem érdemes ebben az állapotban kikászálódnia az ágyból, mert akkor olyan mélységből indul hangulatilag, hogy esetleg az egész nap sem lesz elegendő az elviselhető szintre tornázkodáshoz, előtt mindent a mész székszis, a keserű epe, kényszerű bolyongásokban őrlődik testi, szellemi ereje, haszontalan képzelgésekbe: múlt-revizióba, jövő helyreállításba vagy múlt helyreállításba, jövő-revizióba – az indulat erőnléte szerint, lappangó erőterek szippantják be gyámoltalan tétovázásaiból, fölnagyítják a legjelentéktelenebb fejleményeket, egy váratlanul bejelentkező afta, egy ebfiga a nyelven már-már katasztrófaként nyugtázódik, a viszketéssel bejelentkező herpesz tragédiaképpen, jóllehet, tudata mélyén derengtek az önvédelem ésszerű fortélyai, a mindennapi rutin válaszai, időről időre azonban kicsúszott ujjai közül a fonál, amelynek mentén biztonságos út nyílt a labirintusból kifelé (sajnos, Eurüdiké nélkül), amely út – egy ideig mindenképpen – valami kopár hegyen át vezet > hová is?

lám, nyomban a töprenkedés első állomása –
de hisz' nincs is elágazás –

ettől még a rejtély nem oldódott meg, hogy hová, noha sejthető, végtére is abba az irányba, amelyikben vagy negyven esztendeje felesége tűnt ki a képből – fájdalmára és riadalmára, azóta a legyűrhetetlen kérdések sora: miért? hogyan? elkerülhető lett volna vagy kijelölt a pálya? valóban csak ez a kietlen, lehangoló ösvény éles köveivel? akárhányszor ismétlődnek ezek a kérdések, megnyugtató választ nem talál, többnyire semmilyen választ, talán retteg is a lehetséges válaszoktól, talán csupán attól, hogy nem győzi majd elmismásolni azokat, valahogy meg kell szabadulni a lelkifurdalástól,

az önvádtól, holott tisztában volt vele, ez túlérzékenység, sőt, önmaga túlértékelése, ennyit ő aligha tud rombolni a világ állagán, csak hát a személyes felelősség, a közvetlen közellét, az érzelmek holdfogyatkozása, a mindent beburkoló ezüstös hűvösség, görcsösség, effektíve – például – a talpban, amelyet eladdig sosem érzelt, mostanában a merev izmok rendre létrehozzák – figyelmeztetésként az általános lebénelásra, ami fenyegető, ami várható, ami a hátsó ajtón kopogtat, egyelőre engedményeket tesz a tapintatnak, ám tudható, csupán haladék, a végkimenet késleltetése; a mechanizmus akadozó ritmusa mentén

*

borzalmas, éktelenül fájdalmas volt az ébredés: ezúttal jobb vádlijából akart kiszakadni egy izomköteg, pontosabban, effélét érzett, tisztában volt vele, hogy hátra kéne feszítenie lábfejét, lecsúszott egészen az ágyvégig, közben az irgalmatlan hasítás inkább erősödött, semmint enyhült, a lehető legnagyobb erővel préselte lábujjait a szekrénynek, hogy nyomja visszafelé, jajgathatott volna bele a sűrke hajnalba, de értelmetlennek, nevetségesnek ítélte, ugyan ki lehetett volna a panasz megszólítottja? a sóhajtásokat, a nyögdecselést viszont képtelen volt elfojtani, azok mintegy a csomóba rándult izomból fakadtak egyenesen, hihetetlen, de ez volt a benyomása, annyira hatalmába kerítette egész lényét a váratlan kín, szeretett volna lemászni az ágyról, hogy talpra, azaz hogy lábujjhegyre nehézkedhessen, ám gyanította, ha enyhíti a feszítést, kezdődik minden előlről, remélte, így is kilazíthatja a tapintható csomót, a gyötrellem magvát, emésztetlen történetek masszív csomósodását, ki a megmondhatója, mi gyülemlik föl ilyenkor az eleven húsban?

hirtelen meghallotta az ablak felől behatoló éktelen kutyaugatást, az ismert hangokat, megint ezek a dögök – mormolta volna, egyelőre azonban artikuláltabb hangok nem fértek ki száján a jajdulások és szisszenések között, mégis, ha figyelni bír a csaholásra, akkor alighanem alábbhagy a megpróbáltatás, mérséklődik a szenvedés, mindaz, ami eddig minden porcikáját teljességükben igénybe vette, ahogyan pedig visszaáll a normális állapot, többé a fájás nem blokkolja a külső ingereket, figyelme másra is kiterjedhetett, nemcsak önmagára, fölpillantott – például – a faliórára, bosszúsán állapította meg, hogy milyen korán van még, aggodalomként forgatta tudatában a félbeszakadt alvás folytatását, eddigi gyakorlata azt sugallta, nem lesz könnyű, előfordulhat, hogy nem is sikerül, akkor nyüglődhet az ágyban, viaskodhat a testhelyezettel, mivel sosem sikerül nyomban a legmegfelelőbbre akadni, szorongásképpen sejlik a közeljövő: a kialvatlan délelőtti nehézségei; a gondok egyre jobban befészkelődtek fejébe – csaknem rémképekként halmozódva és fenyegetőzve, és... és fokozatosan megfélemedezett az okról, amely előidézte ezt a helyzetet, ami egyúttal azt jelentette, a megtámadott izomköteg ismét elernyed, szinte visszanyerte eredeti simaságát, noha a finom sajdulások olykor emlékeztettek még a történetekre, mi több, talán fenyegették a kiújulással, tehát fegyelmezte mozdulatait, nem emelgette indulatosan lábfejével a rámelegedő paplant, semmi hirtelen hajlítgatás, semmi gyors nyúj-

tózkodás, kizárólag megfontolt, célszerű gesztusok, semmi túlzás! újabb és újabb eszmefuttatások indultak – már-már párhuzamosan – agyában, egyik-másik nagy ívű pályát látszott indítani, de aztán keresztezte a másik, egybekeveredtek, kioltották egymást, hogy helyet adjanak egy még újabb, még mélyebbre hajló gondolatnak, viszsanyúlni a fájdalomtól eleddig kitakart múltba, azokhoz a kérdésekhez, amelyek – ó, mennyire tudta! – megválaszolhatatlanok, de talán pontosan nem is fogalmazhatók meg;

egyáltalán: megfogalmazható-e pontosan bármi?

bosszantotta, hogy fölmerült, hogy a szájára jött ez a kérdés, ez a divatos nyavalygás, amely igyekszik minden tévedést, minden vétket a nyelvre hárítani, a jelölő szezeleire kenni, ő viszont mondvacsináltnak, sőt, szánalmasan nevetségesnek, dühítően hazugnak vélelmezte ezt a hóbortot (igen, ezt a minősítést is használta vitákban), a gondolat zavarosságát, silányságát sejtette a szkepszis mögött, mivel a nyelv mindössze... a francnak érvelek magam ellen – fortyant föl hirtelen, és megértette: az izomgörcs fájdalma még munkál agyában, még kuszálja gondolatait, kontrázza logikáját, maga ellen fordítja, zúrral fenyegeti: a biztonság szempillantás alatt szertemállik, ugyanakkor egyáltalán nem a szkepszissel támadt baja, általában jól megvolt vele, hasznos szűrőnek ítélte, tehát szükségesnek, de semmiképpen nem jelentette számára a korlátlan kételyt, netán éppen a nyelv kínálta biztonság vonzotta, igyekezett rendre a szavak eredetének mélyére pillantani, lehetőségeihez mérten összevetni különböző nyelvek változatait, időnként játék volt ez, máskor pedig a megnyugtató bizonyosság firtatása, olykor szilárdabb, esetenként bátortalanabb hagyatkozás a gondolkodás tisztaságára;

akkor pedig a válasz a meghökkentően betolakodott kérdésre: igen, mi több: az *igen* igenlése –

*

behallatszott az utcáról a fűnyírás zaja: az árokpartot tette rendbe gondozója, és a motor krákolása közben szinte nyekkenésnek hatott telefonja jelzése itt benn a lakásban, üzenet érkezett, esetleg éppen az, amiről még az ágyban mélézött, ám amelyet aztán a keserves kín, a görcs riadalma elnyomott, most pedig erre a figyelmeztető hangra egy csapásra visszalendült abba a reménykedő-várakozó hangulatba, amiről majdnem megfeledkezett, elolvasta az üzenetet, voltaképpen sajnálkozás volt, mentegetőzés, hogy a látogatás elmarad, a várt vendégnek más elfoglaltsága támadt, és bármennyire hitelesnek, elfogadhatónak hatott is a lemondás, bármennyire értette, nem bírta elhárítani az egyszerűben plasztikussá váló hiányérzetet: mintha valahová lefelé csúszott volna, nem tudni hová, de a csúszás tempója, lassúsága nem terelte el figyelmét az irányról, az pedig a mélységet idézte, még ha nem is különösebb iszonyattal vagy fenyegetéssel, pusztán az elbizonytalanodással, noha nem a talaj csúszott... a szenvelgés képzelet még a lehangoltságnál is jobban riasztotta, önmagát szégyellte volna ilyen helyzetbe hozni, férfiatlannak, nyálasnak találta volna, ha el-

hatalmasodnék rajta az önsajnálát, arról nem szólva, hogy a látogatás lemondója – ő, neki gyanítania illett – akár ugyanilyen hangulatban lehet, mint ő, nyomozhatja csakúgy a kudarcba fulladt terv, semmi esetre sem jellemző rá a fedezetlen ígéretetés, akkor tehát – sommázta volna magának – ezúttal így jött ki, ez van, ezt kell..., na, így mégsem! ennél jobban irtózik a laza közhelyektől –

meglepte, milyen könnyen siklott át egy szinte semlegesnek tetsző pályára, ahol az érzelem már-már rutinosan veszi föl megszokottabb mozgásformáját, puhul vissza emlékezésre a valóság drasztikumából, hasonlóan óvakodásra intő fokozatokban, mint az izomgörcs oldódása, mindinkább gyöngül a kockázat, jóllehet, akadnak még szabálytalan lüktetések, bőrrándulások, alkalmanként hasítások a szívbe, ugyanakkor csöndesül a hajlam a kiábrándulásra, visszafogottabb a lélegzetvétel, nem képződnek önkéntelen sóhajok, amelyek a feszültséget lazítják, hiszen a feszültség elhullámszik lassacskán, változik a szájban a nyál kémiaja, enyhül a morzsás keserűség, a taplóta-padás, ahogyan – például – egy karcos bor ízei csöngenek le az ízlelőbimbók csúcsain, hovatovább marad valamiféle steril hiány, megfoghatatlan és megokolhatatlan, mivel nem társulnak mellé konkrétumok, többé nem köthető eseményekhez, hatásokhoz, mintha megemésztetlen kozmikus örökség volna, amit nem lehet, nem kell elemezni > előbb-utóbb úgyis fölölti a vágyakozás valamelyik formáját; vagy úgy!.,

*

különös ötlet merült föl benne, amint végignyúlt szobájában az epedás heverőn: vajon nem lehetséges vetületet-e reggeli kínszenvedésének ez a fájdalomnak ugyan nem nevezhető fordulat hangulatában, amit a lemondott találkozás hasított lassacskán kiegyenlítődő fizikai állapotába, azaz: nem a görcs szublimáltabb visszalopakodása-e, holott már hihetette, megszabadult tőle, érthetően kevésbé fizikai a megnyilvánulása, bensőségesebb és lelkibb amannál, nevezhetné a fájdalom absztrakciójának, fosszilis maradékának, ami még csak nem is szorongás vagy aggodalom, noha gond, foglalkoztatja váltig annak ellenére, hogy sehogyan sem látszik okozati összefüggés, annál szembeszökőbben a véletlen pimaszkodása, ám ha az előérzet esélye felől közelíti, nyomban bonyolultabbnak minősül a helyzet: egyelőre követhetetlen összefüggések kínálkoznak bogozásra, de akár a vetület megfordítására, és tanácsstalanság uralkodott el rajta, merről közelítsen, ha egyszer az sem világos, hová lyukadhat ki; érzése szerint egy itt-ott ismerősnek ható palotában, vagy inkább vidéki kastélyban (na, a kastély! ködlő gyermekkor) bolyong, aminek több kijárata van, nem világos azonban számára, melyiken át előnyösebb elhagynia (egyes épületek kikényszerítenek bizonyos mozgásokat), a tétovázás viszont még körülményesebbé teszi a szabadulást, rögeszmésebbé, sőt, fojtogatóbbá (formálódik mégis a szorongás?), észre sem vette, hogy már a félálom irányítja, mondhatni: fél-tudat, imént még hátában érezte az epeda rugóit, most meg már emelkedett a fekhelytől, és föl sem vetődik benne a hogyan kérdése, mi több, a miért sem érdekli többé, önállósult a fi-

zikum, önállósult a lélek burka, miként maga a lélek szintén, kiment a fejéből az olvasási szándék, ami idehozta, érintetlen lebegő teste mellett a vasos könyv, amelyhez odakészítette a ceruzát, hogy a kiemelendő részeket megjelölhesse a margón >

foszladozó, majd ismét összeálló illúziók – ebben a rendkívüli (hiszen annak te-
kinti) állapotban –

hát persze, keresik önmaguk magyarázatát a dolgok, fordulnak néha visszájukra, ha úgy adódik, majd színükre megint, kinyílnak és bezárkóznak, esetenként maguktól értetődnek, máskor meg fullasztóan titokzatosak; képtelen szabadulni ettől a véle-
ménytől, ámbár kissé megalapozatlannak gyanítja, bíbelődik vele – kényszeredetten; a látogatás lemondásához jól esett volna neki egy kis szabadkozás, nem magyarázat, csupán egyértelműbb sajnálkozás, esetleg frivolabb mentegetőzés, szóval: stílusában valami más, lett-légyen bár az üzenet ugyanaz, a kalkulált illúziók úgyszólván kiköve-
telnek effélet, merev ragaszkodást egynémely formákhoz, örömet könyvelte volna el azt a csekélységet is sikerként, bár a lényegen mit sem változtatott volna, mintha ezúttal a görcs a szívtejékon próbálkozna, nem igazán durván, de észrevehetően, talán a ko-
szorúérben, ami – meglehet – merő képzelgés, ám az érzet szempontjából egyre megy, filozofikusan szólva hagyta, hogy ez a káprázat létezésében maradjon, ne kezdje ki a hétköznapi ráció; maradjon csak a bárgyú alámerülés a sosem konkrét mélységbe –

a függőleges téboly –

az elfojtott visszatérése – ahogyan az általános kórisme szól, ő azonban fölszínre törésének nevezné: annyi év után szinte frissen az a döbbenet az így fölött, amelyen fölöltözve... majd a prosekúra visszavonhatatlan ítélete; a megmászható emlék makacs pontosságával, aprólékos kegyetlenségével! beszéljen akármit, háttérben – felhangként – rendületlenül meséli magát a történet, hol csak szívárog, hol meg for-
rásként bugyog; az írók talán *fehér írásnak* mondják a szöveg fölötti párhuzamos sza-
lagot: fehér írás a fehéren, amely olvasatként terrorizálja a szerzőt is – akarja, vagy sem; bizony, bizony, a görcs eredetéről, mi több, kiláthatatlanságáról lenne szó (készleges társ feszíti a fűvön hanyatt fekvő játékos talpát vissza a futballpályán), a vetületekről, miként említésre került, benne az elmaradt látogatás föloldhatatlan nyo-
máról és képtelen regressziójáról, az egymásba hulló hajdanról és sosemvoltról, a *ke-
rékbe tört nevetésről*, mert nagyjából ekként oldják meg magukat a dolgok, ennyi várható automatizmusuktól; be kellett látnia: a létezés görcsével viaskodik, noha a legkülönbözőbb formákban; egyesek (tudálékos elemzők) állítják, jó ideje egyszerre történnek velünk a legrosszabb és a legjobb dolgok, ő viszont éppen ezt a szimmetriát hiányolja > végletes szimmetriasértésre gyanakszik –

azon a reggelen mintha ő is a futballpályán –

azon a reggelen, mint mindig, a múlt görcsében –

azon a reggelen hasonlót jelez a jövő –

és mindez a nagyon is valós, a bárdolatlan jelenben;

még egyre a heverőn lustálkodott, szebben kifejezve: töprengett mindazon, ami megesezt vele, de még azokon is, amik megeshetnek vele, ha jól következett az eddi-
giekből, és szeretett volna helyesen származtatni magának egy közeljövőt, kiszámí-

tani, valószínűsíteni esélyeket, holott tisztában volt azok beszűkülésével, legalábbis számára, mert a dolgok kacifántosak, önkényeskedők, a dolgok akár a dolgok –

*

kinn ült a kertben, a kiterjedt haragos-szürke főlhőt bámulta a ház fölött, és ahogy pereméről körös-körül napsugár szivárgott, különös fények villogtak mindenfelé a kertben, a zöld ezernyi árnyalatát kínálták szemének, és csönd volt, hallgattak a madarak, elrejtöztek a tolakodó feketerigók, ismétlődő szellőkések hintáztatták a csalánlevelű harangvirágok kemény szárait – már-már lila szédületet okozva, pillanatról pillanatra alakult át az ég térképe: szétmállott a szürke, sárgásfehér nyomult helyébe, itt-ott a szakadásokban szinte kékség pislákol, aztán ismét a komorság kerekedett fölül a mintában, újfent borús lett, mint a rosszkedv, mint a megbicsakló hangulat, a kifiamodó kedély, és a szinonimák szintén – akár a cserélődő főlhők;

volt valami idegenség ebben a gyors váltakozásban, nem tudta, attól borzong-e, vagy a levegő mozgásától –

valószínűleg a saját lelkiállapotát szerette volna kiolvasni a szinte követhetetlen ingadozásokból, az árnyalatok egymásba fulladásából, de belátta, csupán megtévesztő kivetítés lenne, akárha a szobatükröt cipelné ki az udvarra, hogy ott vizsgálgassa benne mimikáját, testének rándulásait: a mesterkelt helyzetből kimódolt eredményt olvasson ki, vagyis legkevésbé az idegenségérzet csökkenhetne, és kifejezetten megörült a hosszabb percekre előbukkanó napnak, ahogyan egy feketerigó szintén a legmagasabb fenyő csúcán: kellemes trilláival jelezve jelenlétét; mindenesetre megszűnt a borzongás, könnyű pólója úgyszólván langyosan simogatta felkarját; persze, csalóka volt az egész, kisvártatva egy csapásra függöny takarta ki a napot, megint az a fenyegetés komorlott előtte, mint amit kitelepedésekor észlelt: az időjárás újfent cinkosává vált kedélyének, jóllehet, bosszúsan könyvelte el ezt a függést, akárcsak bárminemű függést –

végére is hiányérzetek kopírozódnak egymásra; az az állandósult (majdnem úgy fogalmazott: történelmi) hiány lehet az alap, amire aztán akarva-akaratlan rácsúszik a lemondott látogatás (a készülődés értékvesztése), az eladdig tárolt idő kiürülése, amely teljességében egyáltalán nem lesz kitölthető, mindig benne szorong, amire szánták (talán – remélte – jogos itt a többes forma), nincs az az átprogramozás, ami az eredeti célt tökéletesen kitorölhetné, de még csak azt sem, hogy mindegyre visszataljon az eredendő hiányra, holott az jó ideje nem (nem is lehet) érzelmi töltetű, csupán amolyan beidegződésféle, amilyen a borotválkozás szertartása, hogy először mindig a baloldalt... és hány meg hány egyéb apróság a mindennapokban; a rendszerben – mondhatni, hiszen abba ragadnak bele ezek a hatások, késztetések, onnét választják ki a válaszok alakzatait >

lassan közeledett vívódásai megfejtéséhez, nem mintha különösebb titkokat kellett volna föltárnia, arra azonban szüksége volt, hogy elrendezze hozzáállását lelkiállapotához, ugyanis bármikor előállhat hasonló, és ha ezúttal megemésztí, a későbbiekben helyzete egyszerűbb lehet; olvasott róla, némely kultúrákban a lélekhez a gömböt társítják formaként, és elmerengett a korábban érintett vetület-kérdésen: vajh, a Mercator-vetület mintája használható-e erre a sajátos gömbre, vagyis kiteríthető-e síkban olymódon, hogy mérvadó viszonyokat lehessen leolvasni róla, még ha a nagy méretek torzítása belejátszanék is, hiszen a gömbfölület egyáltalán nem végtelen, annál inkább határtalan viszont, ami alighanem elmondható a lélekről csakúgy, azaz: a megfontolás kecsgetet némi józan eredménnyel, ha első pillantásra káprázatnak (szemfényvesztésnek, csalásnak?) minősülhetne is;

na és miként értelmezhetők a délkörök és a szélességi körök? milyen ritmusban rendezhetők elfogadható hálónak? állandó irányszögű vonalak-e ezek a pontos tájékozódáshoz? és nyilvánvalóvá válnék-e ezáltal ismeretként a *Képzetes*, a *Valós* és a *Szimbolikus* tágas dimenziója, ahogyan valaki szorgalmazza?

avagy mennyire vélelmezett viszonyok?

képzletben legyintett egyet, kissé hamiskásan pislogott: valószínűleg megteszi egy portolán, azon legalább a partszegély jellemzőit is fölrajzolják: a közvetlen problémákra, az alattomos veszélyekre figyelmeztet, hiszen hajózni mindenképpen kell!

akkor hát hogy állunk a dolgokkal? mikor végre föltette ezt a kérdést (úgy ítélte, fölteheti), kissé fölzsabadultabbnak érezte magát, az ugyan nem mondható el, hogy a görcsök maradéktalanul föloldódtak volna testében, lelkében, elméjében, csak éppen elrendezte őket, beletaszigálta, belenyomorította azokat egy ismerősnek tetsző rendszerbe, elrendezte térben, nem csak időben, akár még sikerként is elkönnyvelhette, miként azok a fölfedetők, akik efféle portolánokkal navigáltak kijelölt partok mentén ismeretlen területek felé, jóllehet, nem feledkeztek meg a kockázatról, az elszántság fölülkerekedett a félelmeken, a kilátás biztatóbbá vált, a föladat megoldhatónak mutatkozik, örömet látott volna maga fölött azúr-eget, ám fölpillantva továbbra is abba a kuszaságba botlott tekintete, amelyet eddig tapasztalt: a fölhők esztelenül cikáztak ide-oda, sűrűségük, helyzetük szerint váltogatták színüket, de az valójában nem jelentett színességet (a szürke... árnyalata; itt egy freundi elütés: *ürnyalat*, és hát a Szimbolikus!), pillantása az óriás-fenyőre siklott, csúcán fakó-zöld tobozok tömegével, élesen elkülönültek a mogorva háttértől, és akkor ez ugyancsak kezelhető metaforaképpen (bármilyen értelmezés kapóra jöhet), nem volt különösebben nehéz, bonyolult meg éppen nem, ráébredni, hogy a valóság minduntalan és szemérmetlenül csapdába csal, kikényszeríti elhárítására küzdelmes logikáját, noha sokszorosán megtapasztalta: mindhiába >

a káprázatba alighanem szervesen beilleszthető némi idill: amint fölállt a kerti szék-ből, hogy tegyen egy röpke sétát, a hatalmas mogyoróbokor mélyéről vadgalamb rebent föl, hangos szárnycsattogással igyekezett még mélyebbre a lombok sűrűjében – szemmel követte, mígnem a szürkéséget elnyelte a zöld sötéteje...